

XERREM DE LLIBRES

Trampa de foc

de Núria Martí Constans

El fum dibuixarà
l'inici de la història
com una heura de joia
entorn el nostre cos
i plourà i farà sol
i dansarem a l'aire
de les noves cançons
que la terra rebrà.

Vindicarem la nit
i la paraula DONA.
Llavors creixerà l'arbre
de l'alliberament.

Maria Mercè Marçal

1. Amèrica, la terra d'oportunitats / 2. Entrada a Nova York

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

1. On us agradaria viure? I treballar? Per què?
2. Els nervis de tota la nova experiència li feien venir mal d'estómac a la Laura¹. Heu tingut mai una emoció molt i molt forta que s'hagués acabat somatitzant al cos (molt d'estrès que provoca mal d'esquena, molta por que fa venir vòmits, etc.)? Què us va passar?
3. La Laura, mentre esperava fent cua per entrar a Nova York, tenia fred². Sou fredolics o més aviat calorosos?
4. Van viatjar dins d'un vaixell grandiosos fins a Amèrica³. Heu viatjat mai amb vaixell? I amb avió? Quin transport acostumeu a utilitzar per fer viatges llargs? I curts?
5. L'Estàtua de la Llibertat era la més grossa que havien vist mai⁴. Quina és l'obra d'art més gran que heu vist mai (un llibre, una escultura, un quadre, etc.)? On l'heu vist i com era?
6. La Bettina i la Laura miraven per la finestra des d'on veien la costa de Nova York, la veien tant diferent d'Itàlia...⁵ Heu estat mai en algun lloc que sigui molt diferent al vostre poble o ciutat? On? Com era? Què és el que més us va sorprendre?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

7. La Bettina i la Laura tenien 17 anys quan van arribar a Nova York. Recordeu què fèieu quan teníeu 17 anys (estudiàveu, treballàveu, etc.)?
8. Les bessones i el seu pare van estar viatjant 3 setmanes a les bodegues fosques d'un vaixell grandiosos⁶. Quin és el viatge més llarg que heu fet? On anàveu i com? Què hi va anar a fer?
9. La família va prendre una decisió molt important, d'anar a buscar feina a Amèrica i que sabien que marcaria un abans i un després a la seva vida. Heu pres mai una decisió que marqués un abans i un després? En què consistia?
10. Mentre feien cua, la Laura només desitjava posar els peus als carrers de Nova York i trobar l'oncle Prieto⁷. Heu estat mai molt il·lusionats per veure alguna persona que us feia molta il·lusió de veure? Recordeu com va viure el moment de veure'l? I l'espera?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

11. Les bessones estaven molt cansades quan van arribar a trepitjar terra ferma⁸. Què els recomanàveu per aguantar les forces fins arribar a casa?
12. La Laura i la Bettina havien de fer una cua llarguíssima que anava molt i molt a poc a poc perquè els policies els deixessin entrar a Nova York⁹. Heu pensat mai com es podria fer per reduir l'espera de les cues tan llargues? I per facilitar una espera més amena per a les persones que, neguitoses, esperen alguna cosa?
13. La policia mirava si tenien alguna malaltia¹⁰. Sabeu detectar un estat gripós? Com ho feu?
14. Tothom parlava molt d'Amèrica com la terra de les oportunitats¹¹. Què penseu que és la terra d'oportunitats? Existeixen terres d'oportunitats o persones amb més probabilitat de tenir oportunitats? En quines oportunitats penseu quan es diu que una terra és plena d'oportunitats?
15. Es veu que tothom deia que Amèrica era una terra que tenia tot allò que es necessitava per ser feliç. Què creieu que és necessari per ser feliç?¹²

¹ Referència a la pàgina 15: "La Laura, en canvi, estava més callada (...); els nervis li feien venir mal d'estómac."

² Referència a la pàgina 15: "I, a més, la Laura tenia fred."

³ Referència a la pàgina 9: "Havien viatjat (...) a les bodegues fosques d'un vaixell grandiosos."

⁴ Referència a la pàgina 9: "aquella estàtua era la més grossa que havien vist mai."

⁵ Referència a la pàgina 14: "(...) la Bettina i la Laura van acostar-se a una finestra des d'on es veia la costa de Nova York. Al sud de la ciutat, s'aixecaven gratacels de 25 pisos, de 47 pisos (...)."

⁶ Referència a la pàgina 9: "Havien viatjat durant tres setmanes a les bodegues fosques d'un vaixell grandiosos."

⁷ Referència a la pàgina 15: "Només desitjava posar els peus als carrers de Nova York, que deien que eren fets d'or, i trobar l'oncle Prieto."

⁸ Referència a la pàgina 9: "Estaven molt cansades. Tan cansades que, ara que trepitjaven terra ferma, a la Laura li semblava que les forces l'abandonaven."

⁹ Referència a la pàgina 15: "Aquella cua que havien de fer perquè els policies els deixessin entrar avançava molt a poc a poc."

¹⁰ Referència a la pàgina 16: "Em penso que miren si tenim alguna malaltia."

¹¹ Referència a la pàgina 10: "Havien sentit a parlar molt d'Amèrica. Tothom deia que era la terra de les oportunitats."

¹² Referència a la pàgina 10: "Que era una terra nova on es trobava tot allò que es necessitava per ser feliç."

1. Amèrica, la terra d'oportunitats / 2. Entrada a Nova York

Les imatges Escultures i edificis

L'estàtua de la Llibertat
(Nova York)

La Sagrada Família
(Barcelona)

Homenatge al moviment casteller
(Altafulla)

Les expressions

Guanyar-se les garrofes: treballar a sou.

Fer un cop de cap: pensar una resolució important.

El poema. *Corrandes d'exili*, de Pere Quart, musicat per Lluís Llach i interpretat per Sílvia Pérez Cruz

Corrandes d'exili parla sobre els republicans que van exiliar-se el 1939 després de la derrota durant la guerra civil espanyola, com ho va haver de fer l'autor del poema, Pere Quart. El poema explica el viatge que l'allunya de casa seva, com també ho fan la Bettina, la Laura i el seu pare, per poder guanyar-se la vida.

Una nit de lluna plena
tramuntàrem la carena
Lentament, sense dir res.
Si la lluna feia el ple
també el féu la nostra pena.

L'estimada m'acompanya
de pell bruna i aire greu
(com una Mare de Déu
que han trobat a la muntanya).

Perquè ens perdoni la guerra,
que l'ensagna, que l'esguerra,
abans de passar la ratlla
m'ajec i beso la terra
i l'acarono amb l'espatlla.

A Catalunya deixí
el dia de ma partida
mitja vida condormida;
l'altra meitat vingué amb mi
per no deixar-me sens vida.

Avui en terres de França
i demà més lluny potser,
no em moriré d'enyorança
ans d'enyorança viuré.

En ma terra del Vallès
tres turons fan una serra,
quatre pins un bosc espès,
cinc quarteres massa terra
«Com el Vallès no hi ha res».

L'explicació: La immigració a Catalunya al segle XX, de l'èxode rural a les primeres migracions peninsulars

La Bettina, la Laura i el seu pare immigren cap a Amèrica a la cerca d'una vida digna, com ho van fer durant la revolució industrial moltes persones a Catalunya i arreu del món. L'èxode rural, generalment de gent jove, del camp a la ciutat no només implicava un canvi de lloc, sinó també de professió donades les diferències geogràfiques tan grans que existeixen entre les oportunitats, nombre i característiques dels diferents tipus d'ocupació que existeixen al camp en relació amb la ciutat.

Durant el segle XIX la pagesia activa de les petites viles de Catalunya van abandonar les cases per buscar feina a les grans ciutats. L'estímul d'una vida millor va promoure el començament del gran canvi demogràfic català contemporani, caracteritzat, com arreu de l'Europa occidental, per l'emigració del camp a la ciutat i la transformació del pagès en obrer.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. La Bettina i la Laura han marxat d'Itàlia cap a Amèrica amb l'esperança de guanyar-se la vida, estalviar i tornar. Intenteu pensar com us sentiríeu si haguéssiu de marxar d'on sou ara i intenteu expressar als vostres companys què li diríeu a una persona molt propera amb qui tinguéssiu molta confiança.
2. Al primer capítol expliquen que al seu poble originari d'Itàlia quedaven ja pocs camps per poder-hi plantar verdures. Escriviu totes les fruites i verdures que es plantin en un camp o un hort que se us acudeixin. Teniu un minut. Un cop s'acabi el minut compartiu-ho amb els companys. Qui ha aconseguit escriure'n més? Hi ha alguna fruita o verdura que no es planti i que hagueu posat?
3. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

La Laura, la Bettina i el seu pare s'han hagut de traslladar a Nova York per poder treballar i sobreviure. Penseu en el lloc on viviu ara i prepareu una exposició sobre els privilegis de la ciutat o poble (mitjans de transport, oportunitats laborals, serveis culturals, zones verdes, etc.) per compartir amb els companys a la següent sessió.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

3. L'oncle Pietro i la petita Itàlia / 4. La fàbrica triangle

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

16. La Bettina i la Laura eren ben diferents emocionalment¹³. Sou expressius amb el que sentiu? O passeu més desapercbutos?
17. Heu conegut mai dues persones bessones¹⁴? S'assemblen molt o poc? En què es diferencien? I persones que s'assemblen molt, però que no són bessones, ni familiars? En què s'assemblen?
18. Expliquen com era la part baixa de Manhattan, on hi vivia l'oncle Pietro¹⁵. Com és el vostre barri o la vostra vila? Com són els carrers? I les cases?
19. A Nova York no existia el silenci¹⁶. Recordeu situacions on tot fos soroll constant? On era i què us provocava tant soroll?
20. La fàbrica Triangle era gegant¹⁷. Coneixeu alguna superfície molt gran? Què és? Què s'hi fa?
21. On és el lloc més alt on heu pujat mai (una muntanya, un ascensor, un edifici, etc.)¹⁸? Heu tingut mai vertigen? I mal d'altura?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

22. L'hivern a Nova York és molt fred¹⁹. Recordeu alguna situació on hagueu passat molt fred? Per què feia tant fred (nevava, anàveu poc aïllats, era hivern, etc.)? On éreu?
23. De la fàbrica a casa l'oncle Pietro s'havia de caminar un bon tros²⁰. Heu hagut de fer mai algun camí llarg per arribar a algun lloc (a una feina, a casa, a l'escola, per pujar un cim, etc.)? Recordeu alguna experiència d'algun recorregut que es fes molt llarg? On éreu i per què se us feia llarg (estàveu cansats, la companyia era feixuga, teníeu gana, etc.)?
24. La Bettina i la Laura no s'imaginaven aquesta experiència²¹. Heu estat mai en algun lloc per primera vegada que no us l'imaginàveu com realment era?
25. Les bessones comencen a treballar a la fàbrica Triangle. Heu treballat mai? Com va ser la vostra primera feina?
26. La Bettina i la Laura es van presentar al senyor King, l'amo, però encara no entenien l'idioma i els costava entendre's²². Us hi heu trobat mai, amb dificultats per comunicar-vos amb algú? Per què?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

27. La Bettina es frega les mans per escalfar-se²³. Què es pot fer per prevenir el fred o per escalfar-se quan ja ha arribat?
28. Sembla que la Bettina i la Laura no tenen gaires bones condicions laborals²⁴. Quines condicions mínimes creieu que s'haurien de complir per tenir un lloc de treball digne (horari, condicions de l'espai –llum, comoditat, etc., etc.)?
29. La Bettina i la Laura no parlaven anglès²⁵. Quina creieu que és la millor manera d'aprendre un idioma?
30. Creieu que a casa nostra mirem malament a persones que vénen a guanyar-se la vida²⁶? Tenim estereotips de les persones d'altres llocs del món?
31. Què creieu que és el que limita més a l'arribada d'un nou país desconegut?²⁷

¹³ Referència a la pàgina 19: "Mentre la Bettina era tot rialles i crits, la Laura parlava poc i somreia només una mica encara que estigués ben contenta."

¹⁴ Referència a la pàgina 19: "Molta gent s'equivocava i parlava a la Bettina com si fos la Laura o a l'inrevés."

¹⁵ Referència a la pàgina 21: "Les cases tenien 4 o 5 pisos (...). Es veia molt d'enrenou (...) i a les voreres hi havia parades de fruita."

¹⁶ Referència a la pàgina 25: "A Nova York no existia el silenci."

¹⁷ Referència a la pàgina 25: "Era la fàbrica de roba més gran de la ciutat. Hi treballaven més de 600 persones."

¹⁸ Referència a la pàgina 27: "Des del carrer, l'edifici els va semblar altíssim."

¹⁹ Referència a la pàgina 20: "– Sempre glaça d'aquesta manera a Nova York? (...) – Doncs sí que fa un vent gelat a l'hivern (...)."

²⁰ Referència a la pàgina 20: "Van haver de fer un camí llarg per arribar a casa de l'oncle Pietro."

²¹ Referència a la pàgina 24: "Res era com s'imaginaven."

²² Referència a la pàgina 29: "Com que sabia que la Bettina i la Laura eren italianes i va veure que no l'entenien, va agafar un paper i hi va apuntar el pis, l'horari i el sou."

²³ Referència a la pàgina 20: "(...) va dir la noia fregant-se les mans per escalfar-se."

²⁴ Referència a la pàgina 31: "(...) haurien de treballar 12 hores gairebé seguides (...). Només 6 dòlars era molt poc."

²⁵ Referència a la pàgina 26: "– Que no te'n recordes, que no parlem anglès, nosaltres?"

²⁶ Referència a la pàgina 23: "Molts americans tenien mala opinió d'aquelles persones que havien arribat a Amèrica per poder viure més bé."

²⁷ Referència a la pàgina 26: "(...) ho desconeixien tot d'Amèrica."

3. L'oncle Pietro i la petita Itàlia / 4. La fàbrica triangle

Les imatges

**La Petita Itàlia
(Manhatan)**

**Raval, antic barri xino
(Barcelona)**

Les expressions

Assemblar-se com un ou a una castanya: diferenciar-se molt.

Fer el cor fort: sobreposar-se a les adversitats amb la força de la voluntat.

La cançó. *Com goses*, del grup Mesclat (fragment)

La cançó *Com goses*, posa en dubte els judicis cap a altres cultures ja que ens recorda que tot el nostre dia a dia està ple d'aportacions, costums, etc. d'arreu del món.

Si tens un déu que és jueu
i gastes gas algerià...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si menges pasta italiana
i et fumes un havà...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si agafes una turca
bevent whisky escocès...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si te'n vas a fer l'indi
amb el teu cotxe japonès...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.

Si plantes la canadenca
tot fumant costo afganès...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si menges cols de Brussel·les
mentre et fan un francès...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si a casa tens un canari,
i el teu rellotge és suís...
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.
Si utilitzes la i grega...
per escriure el teu país.
Ja em diràs com goses dir estranger al teu veí.

El vídeo que enllaça el codi QR és una jornada anomenada Colors que es celebra cada maig a Guissona des de l'any 2007 amb l'objectiu de promoure la interculturalitat i el treball en xarxa entre les entitats i associacions de la vila.

L'explicació: La xarxa antirumors de Barcelona

Els americans tenien una mala opinió de les persones que havien arribat a Amèrica per guanyar-se la vida. Actualment, a la ciutat de Barcelona, per tal d'evitar una situació semblant, s'ha creat la xarxa antirumors que consisteix en un grup de treball format per persones, associacions, entitats, equipaments, programes i serveis municipals, i l'Ajuntament de Barcelona, amb l'objectiu d'eliminar rumors, estereotips i discriminacions que dificulten la convivència a la ciutat.

De forma cooperativa i conjunta s'organitzen per eradicar actituds de discriminació i racisme per tal de vetllar per una convivència positiva i intercultural entre persones de diferents cultures. Ho fan a partir d'accions de sensibilització des de la proximitat i a través de diferents materials, recursos i activitats antirumors.

També col·laboren conjuntament per tal de crear sinergies amb els diferents mitjans de comunicació per assolir un tractament més positiu de la diversitat cultural.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. La Bettina i la Laura són bessones i físicament són idèntiques, però el caràcter les fa diferenciar ràpid. Trieu una parella d'elements que veureu a continuació i expliqueu als companys quines semblances i quines diferències hi trobes:
  - a. Una cadira i un gat
  - b. Un caragol i un bolígraf
  - c. Una pilota i la lluna
  - d. Un tren i un telèfon
  - e. Un got i una abella
  - f. Un rellotge i un mussol
2. S'explica al llarg d'aquests capítols que a Nova York no hi havia silenci. Trieu un dels elements que hi ha a continuació i parleu-ne durant un minut, sense permetre-us cap silenci.
  - g. Lluna
  - h. Poma
  - i. Casa
  - j. Llibre
  - k. Carrer
  - l. Llanterna
3. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

La Laura i la Bettina no parlaven anglès i ho desconeixien tot, d'Amèrica. Això els preocupava. Penseu què els recomanàreu per aprendre una nova llengua i fer-se entendre i intenteu fer un decàleg de deu punts; compartiu-ho amb els companys a la següent sessió i intenteu tenir-los com a decàleg per a la vostra pròpia experiència d'aprenentatge del català.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

5. El primer dia a la feina / 6. El ball

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

32. La Laura treballa sota pressió per un control constant²⁸. Com us sentiu quan esteu en condicions de control? I en moments que us sentiu lliures?
33. Expliquen que van a ballar per distreure's i desconnectar²⁹. Us agrada ballar? Què us agrada ballar i a on? O sou més d'anar a prendre alguna cosa tranquil·lament? O descansar a casa?
34. Coneixeu alguna situació en què hi hagi un canvi de temperatura molt fort, com el que expliquen que hi ha de la fàbrica al carrer³⁰? On és aquest espai i per què hi ha un contrast tan fort?
35. La Bettina i la Laura expliquen com és un dia seu³¹. Podríeu descriure un dia vostre? Què feu des que us aixequen fins que aneu a dormir? Sempre feu el mateix o depèn dels dies?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

36. Heu vist moltes persones fent el mateix en el mateix moment³²? Què feien i per què?
37. El primer dia de la Bettina i la Laura a la fàbrica va ser molt intens. Recordeu el vostre primer dia en algun lloc (una feina, un curs, un grup d'amics, etc.)? Com va ser? Què recordeu?
38. La Laura es va enganxar el dit amb la màquina de cosir³³. Us heu fet mai mal treballant? Què us va passar (amb un ganivet, una punxada, una caiguda, etc.)?
39. Les dones de la fàbrica se sentien molt controlades i vigilades. Heu tingut mai situacions en què sentíssiu molta pressió³⁴? On éreu i per què la sentíeu?
40. La Laura i la Bettina estan cansadíssimes de tant treballar³⁵. Heu estat mai tan cansades que només desitgéssiu dormir? D'on us venia aquest cansament? Què vau fer?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

41. La il·luminació de la sala on cosien no era l'adequada i hi havia moltes persones treballant en una mateixa sala. Què tindríeu en compte en un lloc de treball per garantir que s'hi treballa dignament (il·luminació, espai de treball, descansos, etc.)?³⁶
42. La Bettina i la Laura tremolaven dels nervis i no podien treballar bé perquè els tremolaven les mans³⁷. Què recomanaríeu a una persona que està nerviosa per tal de tranquil·litzar-se?
43. La Laura i la Bettina no tenen l'oportunitat de fer un bon ambient de treball amb les seves companyes perquè treballen sota pressió. Quins criteris creieu que caldria garantir per tal de tenir unes bones relacions laborals entre les persones que treballen juntes?³⁸
44. L'home constantment vigilava les bessones perquè fessin la feina³⁹. Creieu que sota control augmenta la qualitat de la feina o treballar sota pressió fa que el treballador no se senti còmode i treballi pitjor i perdi la salut i la motivació?
45. Acostumeu a dinar a casa o a fora? Teniu temps per dinar?⁴⁰ Creieu que no tenir un espai al dia destinat a menjar amb tranquil·litat pot dificultar mantenir una dieta saludable?

²⁸ Referència a la pàgina 36: "Es va posar a cosir tan ràpid com va poder."

²⁹ Referència a la pàgina 41: "I va convèncer la Laura perquè es pentinés i es netegés les sabates. Més enllà de la fàbrica, hi havia un local petit on feien ball."

³⁰ Referència a la pàgina 34: "Encara que era l'hivern, allà feia calor".

³¹ Referència a la pàgina 39: "Cada dia era igual que el dia abans. Es llevaven aviat, bevien cafè (...)"

³² Referència a la pàgina 33: "(...) van veure tantes i tantes noies que cosien que van quedar molt sorpreses. Segur que n'hi havia més de 200!"

³³ Referència a la pàgina 37: "La Laura va quedar molt blanca (...) amb l'agulla clavada al dit."

³⁴ Referència a la pàgina 40: "Totes les noies que hi cosien deien que la fàbrica Triangle era com una presó perquè sempre les vigilaven i no les deixaven ni cantar ni xerrar."

³⁵ Referència a la pàgina 41: "Quan al vespre arribaven a casa, la Bettina i la Laura estaven cansadíssimes i només tenien ganes d'anar a dormir."

³⁶ Referència a la pàgina 33: "(...) alguns llums petits il·luminaven una mica la sala. La claror que entrava per les finestres no arribava a les taules del mig perquè l'espai no era molt gran."

³⁷ Referència a la pàgina 34: "(...) els tremolaven les mans dels nervis. Si no es calmaven no podien fer anar la màquina bé i els relliscaria la roba."

³⁸ Referència a la pàgina 36: "L'home barbut (...) anava passant (...) per controlar que no parlessin."

³⁹ Referència a la pàgina 36: "L'home barbut (...) anava passant (...) per controlar que no parlessin."

⁴⁰ Referència a la pàgina 39: "Paraven una estoneta per dinar i prou (...) i menjaven a la fàbrica per no perdre temps".

5. El primer dia a la feina / 6. El ball

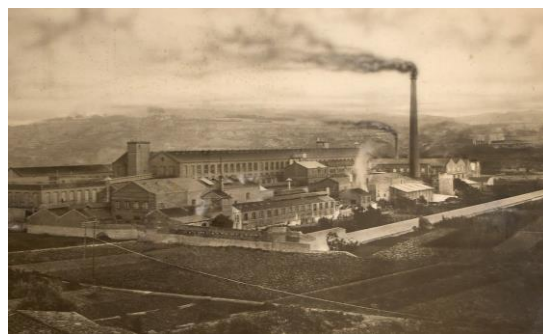
Les imatges, algunes fàbriques de Catalunya i la fàbrica Triangle

Fàbrica Triangle
(Nova York)

La Igualadina cotonera
(Igualada)

Can Batlló
(La Bordeta, Barcelona)

Les expressions

Posar fil a l'agulla: posar-se a fer una cosa.

Deixar-s'hi la pell: esforçar-se molt.

El poema. *Nou conveni laboral*, de Jordi Montañez

La Bettina i la Laura expliquen i viuen les precàries condicions laborals de les dones a la fàbrica Triangle i ho fan des de la vivència, cosa que recorda la irònica cançó de Jordi Montañez que parla de les condicions del nou conveni laboral del 2010.

Per tal de poder garantir l'ordre just de les coses,
és a dir, que els rics siguem rics i els pobres siguem
pobres,
a partir d'avui i fins a nou avís
queden prohibides les vacances,
però es permet un descans de cinc minuts diaris.
Queda prohibit respirar
per tal de no confondre-ho amb sospirs d'enuig.
Queda prohibit el somriure,
per no ser confós amb el riure de conspiració malèfica.
Queda prohibit mirar una dona,
que la distracció és improductiva.
Queda prohibit, sobra dir-ho, anar al lavabo sense
avisar,
per tal de no incitar la iniciativa personal.

La llibertat també resta prohibida
per no promoure el desordre i el
caos.
El salari quedarà retallat,
hem d'ajustar-nos el cinturó,
però queda prohibit, en aquest cas,
queixar-se pel cotxe de l'encarregat.
Les dietes seran reduïdes,
un poc d'arròs i un poc de pa,
i els dissabtes vi del barat,
que l'alcohol us ajudi a oblidar.
Finalment, queda prohibit dormir
perquè ineludiblement precedeix els
somniais
i no estem per a fer volar coloms.
Entre tots -i totes- ens salvareu de la
crisi.
Moltes gràcies de bestreta
i disculpin les molèsties.

L'explicació: De la fàbrica Vapor Aymerich, Amat i Jover al Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya

El Vapor Aymerich, Amat i Jover és una antiga fàbrica tèxtil situada a la Rambla d'Ègara de Terrassa, construïda entre 1907 i 1908 i fundada pels tres terrassencs de qui porta el nom. La fàbrica acollia tot el procés de transformació de la llana fins al 1920, any en què els filats es van traslladar a Fígols i la fàbrica es va especialitzar en els teixits; l'espai que sobrava es llogava a altres empreses. L'any 1962 les riudes de Terrassa van deixar l'edifici afectat i el 1976 la fàbrica es va tancar definitivament.

La Generalitat de Catalunya va comprar l'edifici el 1983 i, després de la rehabilitació necessària, es va convertir en la seu del Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (mNACTEC), que té com a objectiu promoure el coneixement de la cultura científica, tècnica i industrial i alhora mostrar l'evolució dels avenços científics i tècnics a Catalunya.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. Penseu durant un minut en un teixit i feu una llista, per parelles, en què es pot convertir (una camisa en draps, una cortina en un cobrellit, etc.). Compartiu amb la resta de companys les vostres respostes.
2. Per fer anar les màquines de cosir cal fer anar les mans i els peus. Coneixeu algun altre objecte o eina que calgui fer ús de les mans i els peus per fer-la funcionar? Quina? Expliqueu-la i compartiu amb els vostres companys com és el seu funcionament (per exemple: tocar el piano).
3. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

De fàbriques tèxtils a Catalunya n'estava ben plena durant el segle XIX i XX i marcava la vida quotidiana de persones, barris i pobles sencers. Expliqueu de què treballava la vostra família quan éreu petits i com influïa en el dia a dia, i de les vostres relacions a la família i amb els amics (ex: els pares treballaven fins tard i teníem cangurs, l'avi ens cuidava, etc.).

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

7. La Laura i en Mark / 8. La Bettina i el senyor King

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

46. El diumenge era l'únic dia que no anaven a la fàbrica⁴¹. Què acostumeu a fer vosaltres, els diumenges?
47. A vegades passegen per la Cinquena avinguda o per un parc del costat de la fàbrica⁴². On acostumen a passar una estona agradable els habitants del vostre poble o ciutat (en un parc, en un passeig...)?
48. Els cotxes se'ls miraven amb atenció perquè no n'havien vist gaires⁴³. Quan passegeu, hi ha algun element que us cridi especialment l'atenció (un patinet motoritzat, gossos vestits, turistes, etc.)? Per què us crida l'atenció?
49. La Laura i la Bettina expliquen com era el tramvia⁴⁴. Quins transports públics utilitzeu i com són? Fixeu-vos en la referència i descriuiu els transports que utilitzeu.
50. La mirada parla més que les paraules⁴⁵. Sou persones que intuïu la intencionalitat de l'altre per la mirada?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

51. Recordeu algun dia que no sabéssiu què fer i acabés passant alguna cosa que el fes especial⁴⁶ (trobar-se una persona especial, una conversa bonica, un record que pren vida, etc.)?
52. Heu conegut mai una persona d'un lloc d'origen diferent al vostre en un lloc que no fos el vostre lloc d'origen?⁴⁷ On i com la va conèixer?
53. Heu fet mai alguna cosa amb els companys de feina fora de l'àmbit laboral (anar a fer una copa, compartir el camí a casa, anar a dinar...)⁴⁸?
54. La Bettina ho passava malament amb la presència del senyor King⁴⁹. Heu viscut mai la sensació de preveure un perill, un patiment (tornant a casa de nit, davant d'una operació, etc.)? Heu tingut mai por de la reacció d'una altra persona?
55. Algunes fàbriques, després de reivindicar drets laborals van aconseguir que els pugessin els sous i milloressin algunes condicions⁵⁰. Heu lluitat o recordeu lluites amb resultats positius?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

56. La Bettina i la Laura aprofitaven l'únic dia de festa per netejar la casa⁵¹. Com us organitzeu per fer les tasques de la llar? Creieu que actualment es reparteixen amb tots els membres que conviuen a la llar o la dona continua tenint un pes rellevant?
57. A la Bettina el senyor King li feia fàstic per com la tractava i s'hi acostava⁵². Què creieu que es podria fer per evitar situacions d'assetjament com les que pateix la Bettina (parlant-ne a les escoles, fent campanyes de sensibilització...)?
58. La Bettina comenta que en aquesta fàbrica acabaran mortes o malaltes⁵³. Què és per a vosaltres, la salut? Quins factors creieu que influeixen a tenir una vida saludable (bones condicions laborals, l'entorn, l'alimentació, etc.)?
59. A la fàbrica Triangle les condicions laborals eren precàries⁵⁴. Creieu que avui dia vivim en una societat on a nivell general es té en compte la importància del benestar laboral dels treballadors? A quins àmbits laborals creieu que es té més en compte? I menys?

⁴¹ Referència a la pàgina 43: "Es passaven la setmana esperant el diumenge perquè era l'únic que no anaven a la fàbrica."

⁴² Referència a la pàgina 43: "(...) d'altres dies anaven més lluny, a la Cinquena avinguda."

⁴³ Referència a la pàgina 44: "I si passava un cotxe, se'l miraven amb molta atenció perquè no n'havien vist gaires."

⁴⁴ Referència a la pàgina 44: "El tramvia era un vagó de tren elèctric i corria sobre unes vies al mig del carrer. Era groc i llarg, i tenia uns bancs de fusta a dins."

⁴⁵ Referència a la pàgina 49: "Aquella mirada que li havia fet sentir tanta vergonya perquè era tan atrevida."

⁴⁶ Referència a la pàgina 45: "En Mark (...) havia pujat al tramvia. (...) La Laura feia una cara de felicitat completa."

⁴⁷ Referència a la pàgina 46: "Ell li va explicar que havia nascut a Irlanda (...) i havia arribat a Nova York amb vaixell."

⁴⁸ Referència a la pàgina 47: "(...) anaven junts a la fàbrica cada matí."

⁴⁹ Referència a la pàgina 49: "Quan el veia obrir la porta (...) li venia una nosa al coll tan gran que no podia ni empassar saliva."

⁵⁰ Referència a la pàgina 51: "Entre una cosa i l'altra, els amos els havien fet cas i havien pujat els sous."

⁵¹ Referència a la pàgina 43: "La Bettina i la Laura aprofitaven per rentar roba (...) i per fregar la casa."

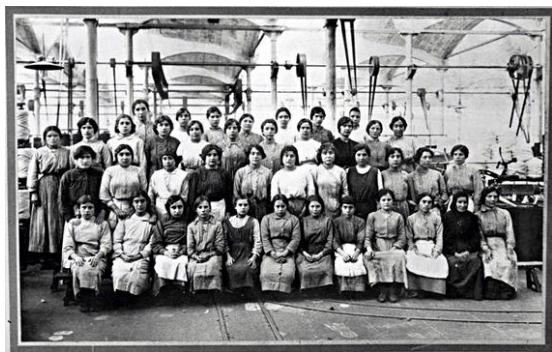
⁵² Referència a la pàgina 50: "(...) mentre la Bettina callava plena de ràbia, el senyor King li posava una mà a l'espatlla (...). Quan treia la mà, li fregava els dit per la pell del clatell."

⁵³ Referència a la pàgina 51: "Acabarem malaltes o mortes!"

⁵⁴ Referència a la pàgina 52: "La Bettina i les seves amigues hi anaven a repartir una pamflets on s'explicaven les males condicions en què treballaven."

7. La Laura i en Mark / 8. La Bettina i el senyor King

Les imatges, treballadores de fàbriques tèxtils (a Nova York i a Terrassa)

Treballadores de la fàbrica Vapor Aymerich, Amat i Jover
(avui seu del mNACTEC) (Terrassa, 1916)

Treballadores tèxtils Mill Cotton Company
(Nova York, 1908)

Les expressions

Fer dissabte: netejar.

Tenir el sac ple: estar fart/a.

Donar la cara: comprometre's.

La cançó. *Criades, de Roba Estesa (fragment)*

La Bettina i altres dones reivindicaven els seus drets com a treballadores i denunciaven l'abús de poder del senyor King, com ho fa aquesta cançó amb el treball domèstic i amb el senyor Ramon, jugant a capgirar la cançó tradicional que diu així: "el senyor Ramon empaita les criades".

Tenim l'alegria de viure,
tenim la sort de ser aquí.
Volem arribar més enllà,
sabem que no serà fàcil camí.

Reservem totes les forces
perquè quan el dia arribi,
tinguem les armes preparades i esmolades per lluitar!

No cosirem mai més els vostres botons
ni la vora de baix dels pantalons.
Però atenció! No desarem mai les agulles
que ens han fet les mans tan dures, per ofegar tots els
nostres malsons...
I per punxar-los els collons!

Tenim la dissort de ser valentes,
tenim les mans, tenim els pits.
Volem que per tot lloc ressoni
el que ha sigut sempre el nostre crit.

Reservem l'afany de riure
perquè el plor no ens entristeixi,
tinguem les armes preparades i esmolades per lluitar!

No cosirem mai més els vostres botons
ni la vora de baix dels pantalons.
Però atenció! No desarem mai les agulles
que ens han fet les mans tan dures, per ofegar tots els nostres
malsons...I per punxar-los els collons!

Escolteu amb atenció aquest crit que ara ressona
entre murs blancs i parets, escriurem la bona nova.
No patiu àvies i mares, cantarem vostra cançó,
farem que per tot s'escolti el gran dolor del vostre plor.

Trencarem les vaixelles, estriparem llençols,
les criades ara empaiten aquell tal senyor Ramon.
No patiu àvies i mares, cantarem vostra cançó
i amb l'amor com a proclama farem del món un tot nou.
El senyor Ramon ja no empaita les criades!

L'explicació: Tecla Sala, el nom de diferents equipaments a l'Hospitalet de Llobregat

Tecla Sala actualment és el nom d'un equipament cultural, d'un parvulari, d'una biblioteca, entre d'altres equipaments de l'Hospitalet del Llobregat, que té l'origen a la vida d'una empresària tèxtil de la mateixa època que quan la Bettina i la Laura eren treballadores de la fàbrica el Triangle.

Tecla Sala va quedar orfe als 5 anys i se'n van fer càrrec uns parents, de qui va heretar una indústria als 22 anys. També va ser propietària de "La Blava", nom popular amb què era coneguda la indústria de Roda de Ter on va treballar Miquel Martí i Pol.

Més tard es va instal·lar a Barcelona on va adquirir diversos edificis industrials a l'Hospitalet de Llobregat i va arribar a gestionar-hi una indústria de filatures amb més de mil persones treballant.

La seva obra benefactora, en sintonia amb el paternalisme industrial de l'època, va incloure la incorporació de millores en les condicions de vida, com ara una infermeria, un economat, una escola bressol, dutxes, escola amb biblioteca, espais per l'alfabetització i brodat.

El 1973, a causa de la crisi del sector tèxtil la fàbrica es va tancar i el 1982, després de la mort de Tecla Sala, l'Ajuntament la va comprar i ara és un equipament cultural que porta el seu nom.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. La Laura i el Mark es troben al vagó del tramvia un diumenge a la tarda. Poseu-vos per parelles i feu una llista d'elements que puguin ser grocs i negres com el tramvia de Nova York. Teniu dos minuts per fer-la. Després, compartiu-la amb la resta de companys.
2. Quan el Mark va fer un petó a la Laura ella deia que era un moment màgic perquè l'aire feia olor de pomes dolces. Inventeu-vos una expressió que tingui a veure amb algun sentit (gust, olfacte, tacte, oïda, vista), per exemple: *aquesta casa fa olor a roses*.
3. La Bettina i les treballadores anaven a repartir pamflets on s'explicaven les males condicions en què treballaven. Per parelles, imagineu-vos una situació laboral actual que no tingui unes bones condicions i mireu d'elaborar un pamflet breu que després podeu llegir als companys. Penseu que cal especificar de què us queixeu i demanar coses concretes.
4. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

Busqueu una dona de la vostra família i porteu una fotografia d'ella i una breu biografia. Exposeu la biografia de la familiar triada a la resta de companys.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

9. El secret / 10. El vuitè pis: foc!

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

60. Per al King l'edifici de la fàbrica era segur⁵⁵. Quan considereu que un edifici és segur? Quines característiques ha de tenir? I una persona, quan creieu que es pot dir que és una persona segura?
61. Recordeu algun paisatge d'un dia primaveral que us agradés molt de veure? Quin? Com era?⁵⁶
62. Coneixeu feines mecàniques en què puguis pensar en altres coses mentre treballes?⁵⁷ Quines? Com són?
63. Acostumeu a guardar objectes i roba que no utilitzeu?⁵⁸ Quan ja no feu ús d'algun element de casa, què feu (el guardeu, el tireu, el doneu, el veneu, etc.)? Sou dels que ho guardeu tot pensant que un dia potser tornarà a ser útil? O preferiu desempallegar-vos-en?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

64. Heu tingut mai algun ensurt amb el foc?⁵⁹ Què va passar? Us heu cremat mai? Com (cuinant, amb aigua calenta, etc.)?
65. Us ha dit mai algú molt proper que esperaven una criatura?⁶⁰ I alguna notícia important (que se'n va a viure lluny, que ha trobat una feina molt bona, etc.)? Com us la va dir?
66. Les noies que eren al vuitè pis es van quedar tancades amb el foc⁶¹. Us heu quedat mai tancats en algun lloc i us va costar sortir (al metro, a l'ascensor, a casa, al lavabo, etc.)? Què us va passar?
67. L'aire que anava omplint tot l'edifici era molt calent⁶²; recordeu alguna situació on passéssiu moltíssima calor, fins al punt d'arribar a marejar-vos (en una piscina, una sauna, fent exercici un dia de sol estiuenc, etc.)?
68. La dona del restaurant on les noies anaven a vegades mirava amunt i es tapava la boca oberta amb la mà sense poder dir res de l'espant i de la pena que sentia⁶³. Coneixeu els botiguers del barri? Hi parleu i us coneixeu o només compreu i ja està? Saben coses de la vostra vida (on treballem, on viviu, etc.)?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

69. A l'edifici no hi havia res per apagar un foc⁶⁴. Coneixeu maneres o eines per apagar un incendi? Quines?
70. Els homes fumaven mentre treballaven⁶⁵. Creieu que encara es fuma tant com abans? Què creieu que fa que hagi disminuït o mantingut el nombre de persones que fumen?
71. Sabeu com s'evacua un edifici?⁶⁶ Qui surt primer (infants, adults, els del pis de dalt, els de baix de tot...)? Cal esperar alguna alarma? Com s'ha de sortir (corrents, a poc a poc, etc.)?
72. La Laura li diu a la Bettina que tenen sort amb el Mark, perquè s'estimen⁶⁷. Què és per a vosaltres, estimar?
73. El senyor King valorava abans els diners que la vida de les noies⁶⁸. Creieu que ara també es dóna massa valor als diners, tant que passa per sobre del respecte a les persones?

⁵⁵ Referència a la pàgina 55: "Segons el senyor King, l'edifici de la fàbrica Triangle era segur."

⁵⁶ Referència a la pàgina 56: "Era el dissabte 25 de març de 1911 i feia un dia excel·lent de primavera. El sol escalfava fort."

⁵⁷ Referència a la pàgina 57: "Mentre feia anar la màquina de cosir, la Laura s'havia passat les hores rumiant."

⁵⁸ Referència a la pàgina 59: "Hi havia molts retalls perquè feia molt que no els llençaven."

⁵⁹ Referència a la pàgina 55: "I no prohibia fumar als homes que treballaven al vuitè pis (...) Encara que les cigarretes enceses podien provocar un incendi."

⁶⁰ Referència a la pàgina 58: "(...) no podia esperar més a dir-li que potser tindrien una criatura."

⁶¹ Referència a la pàgina 59: "Totes estaven molt excitades i impacients per sortir. Però no les podien obrir."

⁶² Referència a la pàgina 60: "L'aire era calent com si vingués d'un desert de l'Àfrica."

⁶³ Referència a la pàgina 61

⁶⁴ Referència a la pàgina 55: "(...) a l'edifici no hi havia res per apagar un foc."

⁶⁵ Referència a la pàgina 55: "I no prohibia fumar als homes que treballaven al vuitè pis i que tallaven la roba."

⁶⁶ Referència a la pàgina 59: "Les noies es van atabalar molt quan van sentir el crit de la companya i van començar a córrer cap a les portes de seguida. Totes estaven molt excitades i impacients per sortir."

⁶⁷ Referència a la pàgina 56: "Tu i en Mark sí que teniu sort, perquè us estimeu."

⁶⁸ Referència a la pàgina 55: "I el senyor King no volia pagar. La vida de les noies no li importava."

9. El secret / 10. El vuitè pis: foc!

Les imatges, patrimoni industrial de Catalunya

Cooperativa agrícola de Gandesa
(1920)

Celler cooperatiu
de Rocafort de Queralt

Farinera del Sindicat Agrícola
de Cervera

Les expressions

Sentir ploure: no escoltar o fer veure que no sents.

Estar fet una coca: estar molt malalt o esgotat.

El poema. *Elionor*, de Miquel Martí i Pol

El Miquel Martí i Pol parla de com es repeteixen les situacions de les dones treballadores a les fàbriques, un poema que val la pena recordar ara que la Laura explica que està embarassada.

L'Elionor tenia
catorze anys i tres hores
quan va posar-se a treballar.
Aquestes coses queden
enregistrades a la sang per sempre.
Duia trenes encara
i deia: <<sí, senyor>> i <<bones tardes>>.

La gent se l'estimava
l'Elionor, tan tendra,
i ella cantava mentre
feia córrer l'escombra.

Els anys, però, a dins la fàbrica,
es dilueixen en l'opaca
grisor de les finestres,
i al cap de poc l'Elionor no hauria pas sabut dir
d'on li venien
les ganes de plorar,
ni aquella irreprimible
sensació de solitud.

Les dones deien que el que li passava
era que es feia gran i que aquells mals
es curaven casant-se i tenint criatures.

L'Elionor, d'acord amb molta savia
predicció de les dones,
va créixer, es va casar i va tenir fills.

El gran, que era una noia,
feia tot just tres hores
que havia complert els catorze anys
quan va posar-se a treballar.
Encara duia trenes
i deia: <<sí, senyor>> i <<bones tardes>>.

L'explicació: Les deslocalitzacions de la producció de roba i demandes

La Bettina i la Laura van haver d'anar a Nova York per trobar feina en aquestes condicions a una fàbrica tèxtil. Ara, amb la globalització, el sector tèxtil continua provocant situacions de desigualtat, però als països del Sud, on es fabrica, en condicions molts poc justes, molta de la roba que es ven aquí i que ens posem cada dia. De fet, menys del 20% de la roba que està llesta per ser comercialitzada és de confecció local. Tot i això, Catalunya és la regió de la península amb més pes en el sector tèxtil.

SETEM Catalunya és una ONG de solidaritat internacional que treballa amb organitzacions del Sud sensibilitzant la nostra societat sobre les desigualtats Nord-Sud, a través de la transformació personal i col·lectiva per aconseguir un món més just i solidari.

La Campanya Roba Neta (CRN) és una coalició internacional d'ONG, de la qual SETEM forma part, organitzacions de persones consumidores, sindicats i altres entitats que treballen per la defensa dels drets laborals al sector tèxtil mundial cooperant amb grups de treballadores i treballadors del sector tèxtil organitzat arreu del món. Va néixer als Països Baixos el 1989 i està present a 10 països europeus.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. Els bombers s'acostaven fent sonar campanes i sirenes. I és que els sons sovint ens indiquen informacions varies. Quins senyals acústics se us acudeixen que vulguin donar algun missatge (alarmes, timbres, sirenes, campanades, etc.)? Per parelles, intenteu pensar en tres senyals acústics i inventeu-vos un context on calgui aquesta alarma (per exemple: Una noia s'espera al portal davant una porta, quina senyal acústic pot estar present en aquesta situació? El timbre, el telèfon, etc.). Plantegeu el context als altres companys i demaneu que endevinin quin senyal acústic cal en cada situació plantejada.
2. La dona del restaurant mirava espantada i amb pena l'incendi de la fàbrica. Sovint costa posar nom als estats emocionals com el que viu la dona del restaurant en aquest context. Intenteu fer dues llistes d'emocions, una per les positives i l'altra per les negatives. Quina llista us ha quedat més llarga? Heu tingut dificultats per posar nom a emocions? Per què creieu que passa?
3. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

Penseu en alguna situació que hagi passat de generació en generació, com explica el poema Elionor de Miquel Martí i Pol (De mitjana les dones continuen tenint un sou més baix que els homes? La roba es continua fent en condicions precàries?, etc.). Intenteu explicar-ho com una història com ho fa Miquel Martí i Pol al poema Elionor i, si ho trobeu oportú, compartiu-ho a la següent sessió.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

11. El novè pis: Atrapades / 12. El desè pis: El terrat / 13. Cendres i mort

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

74. Heu viscut mai algun moment d'agitació (una situació amb molts nervis, ràbia, tristesa, etc.) difícil de contenir? Quin? Què us passava?⁶⁹
75. Sou dels que us conteni quan ploreu o ploreu sense cap impediment?⁷⁰
76. Heu estat mai en algun lloc on molta gent s'aglomeri per mirar o fer alguna cosa (un incendi, un accident, una manifestació, una concentració, etc.)?⁷¹ Per què s'aglomeraven?
77. Heu entrar mai en un edifici cremat?⁷² I abandonat i destruït? Com i on era?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

78. Coneixeu o us han explicat mai situacions límit on les persones que les van viure van haver de prendre decisions dures sense gaire temps per reflexionar-hi?⁷³ (trucar una ambulància en un moment que algú pateix alguna situació crítica de salut, etc.)?
79. Heu estat mai en algun espai amb molt de fum? On era? Com és que hi havia tant de fum?⁷⁴
80. La fàbrica del Triangle, on hi havien treballat durant uns mesos, va convertir-se en un escenari espantós⁷⁵. Heu vist mai algun espai que hagi canviat molt? Per què ha canviat (una guerra, el pas del temps, el canvi d'ús, etc.)?
81. Coneixeu alguna situació de desigualtat per condicions laborals, per discriminació per raons de gènere, de classe o d'origen?⁷⁶

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

82. Heu estat mai en algun lloc on no hi hagués aigua? Què creieu que trobaríeu a faltar sinó tinguéssiu aigua corrent? Quines coses hauríem de deixar de fer?⁷⁷
83. Si haguéssiu pogut interferir-hi, què creieu que haguéssiu fet? Esteu d'acord en l'actuació del Mark? I en la del senyor King? I en la dels estudiants?⁷⁸
84. Se senten soles i atrapades davant del perill. Com considereu que, dins d'una situació angoixant i de perill, us agradaria que reaccionessin les persones que hi ha al voltant?⁷⁹
85. Què creieu que necessita una persona en moments de por, neguit o dolor⁸⁰ (companyia, solitud, temps, silenci, tranquil·litat, etc.)?
86. El pare s'amagava el plor. Creieu que els homes els costa més plorar o mostrar que ploren?⁸¹ Per què creieu que passa?
87. El senyor King només s'havia fet una ferida, a diferència de totes les dones que van morir a l'incendi de la fàbrica⁸². Sabíeu que els que tenen més diners viuen més anys? Per què creieu que passa?

⁶⁹ Referència a la pàgina 69: "Hem de fugir, Laura! De pressa! (...) – No puc deixar la Bettina al pis de sota" ! – va respondre la Laura. – És la meva germana!"

⁷⁰ Referència a la pàgina 73: "La Laura només sospirava i plorava. Se li inundaven els ulls i se li trencava el cor."

⁷¹ Referència a la pàgina 67: "Alguns policies, a cavall, miraven de contenir la multitud de persones que es volia acostar a la fàbrica."

⁷² Referència a la pàgina 75: "Dos llums de l'edifici del davant il·luminaven les sales destruïdes. Tot era gris i fosc, i les cendres fumejaven."

⁷³ Referència a la pàgina 64: "unes quantes noies, per por d'encendre's totes, es van llançar pel forat de l'ascensor i van morir a l'instant."

⁷⁴ Referència a la pàgina 70: "Cada vegada hi havia més fum i costava més respirar."

⁷⁵ Referència a la pàgina 73: "(...) van mirar enlaire, cap a l'edifici de la fàbrica Triangle. Hi havia estat treballant només feia uns minuts. L'espectacle que van veure era horrorós."

⁷⁶ Referència a la pàgina 79: "Tenien tant dolor a dins que es pensaven que el pit se'ls partiria. Mentrestant, el senyor King era a casa seva. Una casa plena de luxe (...)."

⁷⁷ Referència a la pàgina 63: "Gairebé no hi havia aigua. Només la que rajava de l'aixeta del lavabo i n sortia molt poca."

⁷⁸ Referència a la pàgina 72 i 73: "El senyor King va ser el primer de pujar. No va esperar ningú."; "Al final, en Mark va empènyer la Laura perquè caminava per instint"; "Més d'un centenar de treballadores va aconseguir escapar del foc per les escales de mà dels estudiants."

⁷⁹ Referència a la pàgina 64: "L'esforç era inútil. Estaven soles i atrapades."

⁸⁰ Referència a la pàgina 70: "En Mark provava de mantenir la serenitat."

⁸¹ Referència a la pàgina 77: "El pare duia la gorra ben avall perquè no es veiés que plorava."

⁸² Referència a la pàgina 79: "Mentrestant el senyor King era a casa seva. Una casa plena de luxe (...). Es curava un tall petit (...). Era viu. Ben viu."

11. El novè pis: Atrapades / 12. El desè pis: El terrat / 13. Cendres i mort

Les imatges, canvis temporals i/o funcionals

Fàbrica de ciment Asland
(Castellar de n'Hug, 1905)

Museu del ciment Asland
(Castellar de n'Hug, 2006)

Mina del petroli de Riutort,
Berguedà

Polígon Nord, La Pobla de Mafumet
(Tarragona)

Les expressions

Deixar-hi la pell: morir.

Trencar el cor: patir un gran dolor amb tendència al plor.

El poema. *Tot explota pel cap o per la pota*, d'Ovidi Montllor

Davant d'aquesta situació injusta, d'una explotació amb conseqüències greus i vides perdudes de dones, la cançó de l'Ovidi Montllor ens desperta, juntament amb el sentiment de ràbia davant la injustícia, la necessitat de fer valer la nostra raó i no deixar-se explotar.

Ja no ens alimenten molles,
ja volem el pa sencer.
Vostra raó es va desfent,
la nostra esforça, creixent.
Les molles volen al vent,
diuen: "si no et donen, pren".
No és de lladres dir amén,
quan la suor del que fem,
no l'eixuga el que rebem.
Mullem d'hora al qui ens la pren.

És qüestió de saber clar
fins quan hem de treballar
per al sou que ens fan guanyar
per al sou que ens fan guanyar.
Llavors ja podrem jutjar
el que vol dir explotar.

Conscients de l'explotació,
no hi haurà més solució
que aprofitar l'ocasió
i, allò que es diu amb passió,
fer valer la nostra raó.

Perquè... ja no ens
alimenten molles,
ja volem el pa sencer.
Vostra raó es va desfent,
la nostra esforça, creixent.
Les molles volen al vent,
les molles volen al vent,
les molles volen al vent.

L'explicació: La relació entre els diners i l'esperança de vida

La Bettina i les altres companyes que treballaven a la fàbrica van morir. No ho va fer el senyor King, que ni treballava en aquelles condicions tan insegures ni estava tan desgastat perquè tenia una condició social que no el feia patir gens en comparació amb la vida de les treballadores, que vivien amb el contrast de temperatures, menjaven quan podien, vivien treballant i no tenien temps de fer gaire res més. Aquestes i altres condicions que els afeblen la salut porten a pensar que, encara que algunes no haguessin mort en el tràgic incendi, les seves condicions probablement les haurien portat a tenir una esperança de vida més curta que la del senyor King.

I és que ja són moltes les persones vinculades amb l'àmbit de salut que consideren que la lluita contra les desigualtats i la garantia d'igualtat d'oportunitats de totes les persones és una garantia per millorar l'estat de salut de les persones i augmentar l'esperança de vida d'aquells barris i pobles on les rendes són més baixes que la mitjana de Catalunya.

Una constatació de les conseqüències de les desigualtats en la salut és la següent data que publica el departament de Salut de la Generalitat de Catalunya: l'esperança de vida mitjana a Sant Cugat és de 87 anys, vuit anys més que en determinats barris del Prat del Llobregat o de Sant Adrià del Besòs, on la renda de les persones que hi viuen també és molt menor.

L'Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB) també ha elaborat un informe on indiquen que el 80% dels determinants de la salut d'una persona són de caràcter econòmic i social.

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. Si poguéssiu escriure una carta a la Bettina i a la Laura, què els hi diríeu ara (quines coses han canviat al món laboral, quines es mantenen, etc.)?
2. Una llegenda sembla que relaciona el color violeta amb el color de la lluita pels drets de les dones perquè es deia que les teles que estaven cosint el dia de l'incendi eren d'aquest color i, les persones més poètiques, deien que el fum que sortia de la fàbrica aquell dia també tenia aquest color. No és casualitat, doncs, que el taüt de la Bettina es rodegés de flors de color lila. Aquest mite és el que ha posat color al 8 de març, dia internacional de la dona treballadora. Violetes també són les ulleres amb les que algunes dones proposen mirar el món per poder observar les discriminacions i petits actes quotidians que s'assimilen com a normals, però que potser s'hi amaguen actes que podrien ser diferents (qui neteja els plats, qui s'encarrega de les tasques de cura -trucar als fills per saber si han arribat bé, trucar en nom de la família als aniversaris-, etc.). Per parelles, penseu en alguns d'aquests fets i compartiu-los amb la resta.
3. Trieu, del capítol, una frase que us agradi i expliqueu per què l'heu triada als companys. Un cop hagueu sentit totes les frases compareu-ne dues i expliqueu quina d'aquestes us agrada més o menys i per què.

Activitats per preparar a casa i compartir

Van reconèixer a la Bettina per l'anell que portava, que era el del casament de la mare que s'havia mort a Itàlia. Penseu en un objecte que tingui molt valor per a vosaltres i prepareu la història de l'objecte i el motiu del valor que li atorgueu. Si us sembla bé, compartiu-ho amb les altres persones del grup al principi de la propera sessió.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

14. La culpa del senyor King / 15. La vida

Motors de conversa

1. Per començar a parlar ⇒ Parleu de com sou i què feu i del que coneixeu

88. Set persones mortes no estaven identificades⁸³. Us imagineu ser una d'elles? Què sentiu al pensar amb aquestes persones, que cap persona estimada els hi va poder dir adéu amb consciència?
89. Al sentir el plor del nadó, fort i saludable, són conscients que acaba de néixer una nova vida⁸⁴. Heu sigut mai tiets o tietes, germans o germanes, pares o mares, etc. d'un nadó? Com ho va viure? Què sentiu quan veieu una persona tan petita?
90. S'explica l'esforç que va fer la Laura perquè l'infant nasqués⁸⁵. Penseu en algun moment concret que haguéssiu de fer algun moviment per aconseguir alguna cosa. Què va haver de fer i per quin objectiu?
91. Algunes persones diuen que tots els nadons s'assemblen i d'altres creuen que de seguida tenen trets característics de la família⁸⁶. Què creieu? És veritat que amb mesos de vida es poden assemblar a familiars? Teniu la sensació que tots s'assemblen?

3. Per llançar-se a parlar ⇒ Parleu del que recordeu

92. Heu estat mai sota una pluja molt densa que us agafés al mig del carrer i acabéssiu ben molls?⁸⁷ On era i què va fer?
93. Hi ha algun espai que us recordi molt a una persona⁸⁸ (per exemple, quan passeu per davant de l'escola recordeu el vostre company de taula, etc.)? Com és que us hi fa pensar?
94. Acostumeu a somiar?⁸⁹ Us en recordeu el dia següent? Recordeu algun somni que se us hagi quedat gravat?
95. Coneixeu alguna situació que fins que no va passar una desgràcia o hi va haver un ensurt no va canviar alguna condició que caldria haver canviat abans?⁹⁰
96. La Laura va posar Bettina a la seva filla com si fos un regal per a ella⁹¹. Sabeu la història del vostre nom? Com és que us van triar aquest i no un altre? Us ho han explicat mai?

4. Per parlar millor 1 ⇒ Parleu del que sabeu fer i del que penseu

97. Què és, per a vosaltres, una injustícia? Creieu que la Bettina i la Laura han tingut una vida injusta?
98. Creieu que és bo plorar si en teniu ganes?⁹² Creieu que la gent s'amaga el que sent o més aviat s'acostuma a compartir?
99. Creieu que els mitjans de comunicació aconsegueixen canviar coses⁹³ (que els polítics parlin de temes concrets, que les persones es sensibilitzin amb una problemàtica concreta, etc.)?
100. Creieu que els diners ho poden arreglar tot?⁹⁴ Què creieu que segur que no pot arreglar?
101. Creieu que els que ens passa a la vida en fa ser com som?⁹⁵ Què creieu que ens pot influir en com som a part del que ens passa?

---

⁸³ Referència a la pàgina 81: "Encara hi havia 7 persones que no sabien qui eren. Uns dies més tard, es va fer un enterrament multitudinari a aquelles 7 persones."

⁸⁴ Referència a la pàgina 91: "De seguida van sentir el plor del nadó, fort i saludable. El plor d'una nova vida."

⁸⁵ Referència a la pàgina 91: "(...) la Laura feia tanta força perquè l'infant nasqués que es pensava que el cos se li estriparia com s'estripa una camisa vella."

⁸⁶ Referència a la pàgina 92: "Era una nena. Tenia un cabell negre, fi i arrissat. (...)"

⁸⁷ Referència a la pàgina 81: "Plovia a bots i barrals, com si el cel estigués indignat (...)"

⁸⁸ Referència a la pàgina 82: "Quan els carros amb els taüts van passar per davant de la fàbrica, tothom es va posar a plorar."

⁸⁹ Referència a la pàgina 82: "Tenia malsons i revivia l'horror de l'incendi cada nit."

⁹⁰ Referència a la pàgina 90: "(...) havia hagut de passar una tragèdia tan gran (...) perquè canviés alguna cosa."

⁹¹ Referència a la pàgina 92: "Aquell nom era el millor regal que podrien fer a la seva filla."

⁹² Referència a la pàgina 82: "El plor de mares, pares, oncles, germans, amics...El plor de tota una ciutat."

⁹³ Referència a la pàgina 82: "Els periodistes escrivien als diaris i demanaven accions al govern."

⁹⁴ Referència a la pàgina 82: "Com si alguns diners ho poguessin arreglar tot."

⁹⁵ Referència a la pàgina 83: "El pare i l'oncle Pietro s'havien tornat més callats i sempre estaven de mal humor."

14. La culpa del senyor King / 15. La vida

Motors de conversa

Les imatges⁹⁶, dones amb llegat cultural

Rosa Sensat, mestra
(1873-1961)

Caterina Albert, escriptora
(1869-1966)

Montserrat Roig, escriptora
(1946-1991)

Maria Mercè Marçal, poeta
(1952-1998)

Les expressions

De gom a gom: completament ple.

Jugar-s'hi el coll: assegurar plenament alguna cosa.

La cançó. *I tu, sols tu*, de Diluvi

Aquesta cançó podríem dedicar-li a les dues Bettines, a una des del record i a l'altra des de l'esperança.

Seràs aquella que vas voler ser,
seràs la tres voltes rebel,
seràs un puny alçat al vent
i tu, sols tu,
faràs vibrar cinc continents.

Seràs aquella que vas voler ser,
seràs la tres voltes rebel,
seràs un puny alçat al vent
i tu, sols tu,
faràs vibrar cinc continents.

Emancipada de qualsevol dolor,
vas eixir amb l'alegria de qui no té por,
de qui sap que el demà,
de qui sap que el demà serà millor.

Ets la forta tempesta d'abril,
un oasi amarg per als teus enemics,
eres la forta tempesta d'abril,
el sol que esclata les flors,
un oasi amarg per als teus enemics,
l'espurna que brilla a la nit.

Seràs aquella que vas voler ser,
seràs la tres voltes rebel,
seràs un puny alçat al vent
i tu, sols tu,
faràs vibrar cinc continents.

Seràs aquella que vas voler ser,
seràs la tres voltes rebel,
seràs un puny alçat al vent
i tu, sols tu,
faràs vibrar cinc continents.

Alliberada a qualsevol espai,
no deixaràs que ningú t'ature mai,
seràs l'estel que guiarà,
seràs l'estel que guiarà la llibertat.

L'explicació: El 8 de març, dia internacional de la dona treballadora

Per fer visible les condicions laborals desiguals des de l'entrada de la dona al món laboral i assalariat, l'ONU va reconèixer el 8 de març com a dia Internacional de la Dona Treballadora, una data que recorda l'incendi de la fàbrica i altres fets com la vaga que el 1909 van protagonitzar 20.000 persones a Nova York, la majoria, treballadores de fàbriques tèxtils, i que va durar 13 setmanes.

El 8 de març moltes persones surten al carrer per continuar demanant, com feien la Bettina i la Laura i tantes altres treballadores de la fàbrica que havien sigut menyspreades i explotades, unes altres situacions laborals. Encara ara es protesta per la no discriminació de les dones migrants, que continuen patint més desigualtats respecte a les altres persones treballadores.

Per aquests motius i amb aquests reclams, al llarg del 8 de març moltes entitats, col·lectius i persones organitzen una gran quantitat d'esdeveniments, activitats i xerrades arreu del país.

⁹⁶ Al final del quadern s'inclouen les seves bibliografies greus

Activitats en grup. Ara tots plegats (ATP)

1. Intenteu pensar en titulars que recullin altres informacions del fet, més enllà de l'incendi i les morts (la posició del sr. King, la manca de drets de les treballadores, etc.), a diferència de com ho van fer els diaris llavors (<<Noies joves i treballadores moren en una trampa de foc>>; <<Mort i desesperació en l'incendi més espantós de Nova York>>, etc.) Compartiu-los amb la resta de companys.
2. Camina és un llibre de poesia del cantant del grup Txarango Alguer Miquel i il·lustrat per la Gemma Capdevila. Parla del viatge, de no quedar-se quiet, e sortir a buscar el camí propi i d'aventurar-nos amb la nostra vida. Una part del micromecenatge que va permetre la primera edició es va destinar a Stop Mare Mortum, una plataforma ciutadana que treballa a favor dels refugiats, per aturar el genocidi al mar Mediterrani i per canviar les polítiques migratòries de casa nostra. Un poema i un context actual que podríem escoltar pensant amb les dues Bettines, la que va matar la injustícia i la nova Bettina, per donar-li bons consells i més bona benvinguda, filles d'una família migrada que ha hagut de fer el seu viatge. L'enllaç de la cançó és el següent: <https://www.youtube.com/watch?v=Zzyx1ahXBxk>
3. És l'últim capítol del llibre. Feu una roda de valoració del llibre contestant les següents preguntes i aportant el que vulgueu
  - a. Us ha agradat? Quin capítol us ha agradat més i per què? Quin capítol us ha agradat menys i per què?
  - b. Heu viscut o coneixeu alguna persona propera que hagi viscut alguna experiència similar?
  - c. Heu trobat a faltar alguna cosa? Quina?
  - d. Intenteu dir una frase que representi el que us ha aportat la lectura d'aquest llibre.

Activitats per preparar a casa i compartir

Un cop acabat el llibre, llegiu i reflexioneu sobre les preguntes que es plantegen al final del llibre sota el capítol "I tu, què en penses?". Compartiu les reflexions la sessió següent per tal de fer la cloenda del llibre.

NOTA: Si aquest és l'últim capítol que s'ha llegit al llarg de la sessió, demaneu que algun xerraire en faci un resum per explicar-lo al principi de la següent sessió.

Dones amb llegat cultural

Taula 1. Font: Wikipèdia

Rosa Sensat
(1873 – 1961)

Va ser una mestra que contribuï al desenvolupament de l'escola pública catalana durant el primer terç del segle XX. Per haver desenvolupat una important tasca a Catalunya, tant a nivell de divulgació de nous corrents i experiències, com per la seva capacitat d'organització de centres escolars, portà a un col·lectiu de mestres a fundar l'any 1965 l'Escola de Mestres Rosa Sensat.

Caterina Albert
(1869 – 1966)

Caterina Albert i Paradís, coneguda pel seu nom de ploma Víctor Català, fou una escriptora catalana, autora de la novel·la Solitud (1905), una de les obres literàries cabdals del modernisme.

El premi als Jocs Florals del 1898 va representar el primer reconeixement de la seva capacitat literària. No trigaria gaire temps a utilitzar el pseudònim de Víctor Català, nom del protagonista d'una novel·la seva inacabada.

Montserrat Roig
(1946 – 1991)

Montserrat Roig i Fransitorra fou una escriptora en català de novel·les, contes, assaig, reportatges i articles periodístics. Va presentar i dirigir diversos programes de televisió, mitjà en el qual va excel·lir com a entrevistadora a escriptors de generacions precedents.

També és destacable la seva tasca com a periodista, des de la qual manifesta la voluntat per construir una tradició de periodisme culte, feminista i de recuperació de la memòria històrica del país.

Maria Mercè Marçal
(1946 – 1991)

Maria Mercè Marçal i Serra va ser una poeta, catedràtica d'institut de català, narradora, editora i traductora catalana. Va fer servir com a nom de ploma Maria-Mercè Marçal. També va ser activista política, cultural i feminista.

Mor el 1998 a Barcelona, als 45 anys, i és enterrada a Ivars d'Urgell. Abans de morir rep la Medalla d'Honor de Barcelona. Pòstumament s'han publicat dues antologies de la seva poesia i un recull de prosa de no ficció, Sota el signe del drac (2004).

Notes

Llistat d'atribucions

Imatge

Unitat	Descripció de la imatge	Atribució
1. Amèrica, la terra d'oportunitats 2. Entrada a Nova York	Estàtua de la Llibertat (Nova York) La Sagrada Família (Barcelona) Homenatge al moviment casteller (Altafulla)	Ichtrinken Bernard Gagnon Jahidalgoaloy
3. L'oncle Pietro i la petita Itàlia 4. La fàbrica triangle	La petita Itàlia (Manhatan) Raval, antic barri xino (Barcelona)	blink+ Felipe Gonzalez
5. El primer dia a la feina 6. El ball	Fàbrica Triangle (Nova York) La Igualadina cotonera (Igualada) Can Batlló (La Bordeta, Barcelona)	wikipedia Anoiadiari wikipedia
7. La Laura i en Mark 8. La Bettina i el senyor King	Treballadores de la fàbrica Vapor Aymerich, Amat i Jover (Terrassa, 1916) Treballadores tèxtils Mill Cotton Company (Nova York, 1908)	mNACTEC
9. El secret 10. El vuitè pis: foc!	Cooperativa agrícola de Gandesa Celler cooperatiu de Rocafort de Queralt Farinera del Sindicat Agrícola de Cervera	Josep Giribet Josep Giribet Ramon Blanch
11. El novè pis: Atrapades 12. El desè pis. El terrat 13. Cendres i mort	Fàbrica de ciment Asland (Castellar de n'Hug, 1905) Fàbrica de ciment Asland (Castellar de n'Hug, 2006) Mina de petroli de Riutort, Berguedà Polígon Nord, La Pobla de Mafumet (Tarragona)	Sara Suñe wikipedia Gmorenocollado
14. La culpa del senyor King 15. La vida	Rosa Sensat Caterina Albert Montserrat Roig Maria Mercè Marçal	wikipedia Scanned from GARBA, Antologia de lletres catalanes. Iluís G. Pla,1923 Avui, 1991 Moritz Barcelona

Primera edició, febrer de 2017

La CAL
(Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana)

contribueix a...

Fomentar l'ús social de la llengua catalana i promoure la llengua entre els no catalanoparlants.

La LF
(Associació Lectura Fàcil)

Associació Lectura Fàcil

contribueix a...

Fer accessible la lectura, la cultura i la informació a tothom, amb especial atenció a les persones amb dificultats lectores.

XERREM DE LLIBRES